

EL MILLOR BURINISTA VALENCIÀ

Gravador Esteve, molt més que

un carrer

Des de començaments de mes, la Fundació Caixa de Pensions ha aplegat, amb un esforç quasi impossible, una bona part de la creació del Gravador Rafael Esteve, el millor burinista valencià de tots els temps.

P. Serena

La Fundació de la Caixa de Pensions, continuant la seua tasca de difusió de l'obra dels més significatius artistes valencians, ha presentat a la Sala d'Exposicions de l'entitat a València una magnífica recopilació dels treballs del gravador Rafael Esteve. Esteve va nàixer a principis de juliol de 1772 a València, en una època en què el gravat comptava amb la protecció oficial impulsada des de la reforma de la Il·lustració. Rafael era fill de l'escultor de cambra Josep Esteve Bonet, i ben jovenet s'inicià en l'estudi del gravat en l'Acadèmia de Sant Carles de Belles Arts.

De la mà de Manuel Monfort, director de gravat de l'Acadèmia, Esteve és pensionat a Madrid durant tres anys, amb sis quinzets diaris, per un dibuix a ploma del retrat de Carlos III. Arran d'una ordre de 1799, els pensionats havien de remetre algunes obres a fi que la corporació pogués observar avanços realitzats, cosa que va permetre que la Junta de la Cort pogués apreciar els peculiars dots d'Esteve. Després d'aquella pensió, Rafael Esteve s'instal·la definitivament a Madrid, al servei de la Cort del Despotisme Il·lustrat. En aquells moments, tenia 20 anys.

El prestigi artístic de Rafael Esteve s'estén ràpidament per tot Madrid i arribava a «Palacio», on per ordre expressa de la Reina Maria Luisa, grava els retrats dels monarques per a la *Guia de Forasteros*. És a partir d'aquest treball que va intimar amb Francisco de Goya, amb qui col·laborarà en més d'una ocasió. L'amistat amb l'aragonès, però, no va influir artísticament en el gravador, el qual mai no va crear una obra original ni va apartar-se de les tècniques tradicionals. El 1800, a causa de l'avançada edat de Manuel Salvador Carmona, l'encarregat d'obrir els retrats reials, Rafael Esteve obté els honors de Gravador de la Reial Cambra de la reina Maria Luisa. Set anys des-

guerra, torna a la cort, a instàncies de Fernando VII, el qual el considerava el seu gravador predilecte. Esteve, junt amb Blai Ametller, serà una altra volta el gravador de cambra. En 1817, reprèn l'antic projecte de viatjar a França i Itàlia. Després d'uns anys d'absència, Esteve continua treballant en la *Guia de Forasteros* i la reproducció d'un quadre de Murillo existent a Sevilla, com també en la *Carta esfèrica del Estrecho de Gibraltar*, les il·lustracions de les obres *Siglo de Oro de las Selvas de Erifile*, de Bernardo de Valbuena; les *Obras Póstumas*, de Moratín, i la *Colección de Viajes y Descubrimientos, que hicieron por mar los españoles*, de Fernández de Navarrete.

En 1834, Esteve obté permís per desplaçar-se durant quatre mesos a París, viatge que aprofita per a passar a Londres, on estableix contactes amb el gravador anglès Fox. En morir Fernando VII, Maria Cristina de Borbón inicia una depuració de la «servidumbre» de la casa reial, en la qual Esteve és considerat «Desafecto a S.M.» per un comissariat; «Afecto a S.M.», per un altre, i «Dudoso», pel subdelegat de la policia. L'afer es va resoldre amb una reducció dels honoraris. Certament, Esteve va mantenir durant tota la seua vida en la cort forts litigis pel seu sou i en algu-

nes ocasions va patir les penúries de la misèria. El 1839, se salva d'una pulmonia que li deixa una afecció pulmonar crònica que acabarà amb ell, en 1847, als setanta-cinc anys.

Gràcies a la gestió de la Caixa de Pensions, ara podem contemplar una bona quantitat dels treballs dispersos d'Esteve: des de les estampes fins als gravats monàrquics, tot passant per les calcografies, les làmines i els bitllets del Banc d'Espanya. Una ocasió única, potser, de visionar l'obra conjunta del millor burinista valencià i, segurament, europeu. □

prés, Carlos III resol que Esteve passe un parell d'anys entre França i Itàlia com a director dels pensionats, i així poder tenir accés als nous models i instruments existents a l'estranger, però la invasió dels francesos i la guerra de la independència impossibiliten el viatge.

El segle XIX aporta noves tècniques i més barates que permeten que el treball de gravador no siga tan difícil: la litografia i la xilografia. Les noves tècniques encaminen la protecció oficial del gravat cap a d'altres assumptes. Però Esteve, acabada la